

บทคัดย่อ

- ชื่อโครงการ :** การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย
- ชื่อนักวิจัย :** ผศ.บุษบา สิทธิการ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
เชิดชาติ หิรัญโร สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- E-mail Address :** bussaba@mfu.ac.th
- ระยะเวลาโครงการ :** 1 ธันวาคม พ.ศ. 2549 - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของชุมชน นักท่องเที่ยวและภาคีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมประเด็นสถานการณ์การท่องเที่ยว บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนความต้องการของชุมชนในพื้นที่ต่อรูปแบบการท่องเที่ยว รวมทั้งความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน

การดำเนินการศึกษาใช้การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมการประชุมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และกิจกรรมอภิปรายกลุ่มย่อย ซึ่งเปิดโอกาสให้ภาคีที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เข้าร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็น รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การใช้แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและแบบสอบถามนักท่องเที่ยวเพื่อทราบความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมการประชุมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมอภิปรายกลุ่มย่อยและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเทคนิควิธีพรรณนา (Description Statistic) การวิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for the Social Science) SPSS for Windows โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) การกระจายค่าร้อยละ (Percentage Distribution) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าอัตราส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายตัวแปรต่างๆสำหรับแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้นใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (4A's) คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenities) และการบริการเสริมทางการท่องเที่ยว (Ancillary Service) ร่วมกับกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

พื้นที่ศึกษา คือ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล 6 ตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลบ้านแซว ตำบลแม่เงิน ตำบลป่าสัก ตำบลศรีดอนมูล และตำบลโยนก รวมทั้งหมด 70 หมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสนนั้น ตำบลเวียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวมากที่สุด เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ คือ สามเหลี่ยมทองคำ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ทั่วไปเป็นเขตเมืองโบราณของล้านนาที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน มีศักยภาพเหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผลการศึกษาระบุว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในตำบลเวียงมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากมีทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เช่น สามเหลี่ยมทองคำ หอฝิ่น กำแพงเมืองโบราณเชียงแสน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน วัดพระธาตุผาเงา และ วัดพระธาตุจอมกิตติ เป็นต้น

บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสนนั้นพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวมากที่สุด โดยได้รับการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมจากชุมชนในพื้นที่เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ประกอบการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาเช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเข้าไปส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการบริการเสริมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ส่วนความต้องการของชุมชนต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสนนั้น ชุมชนต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการโดยชุมชนและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรมระหว่างคนในชุมชนขณะเดียวกันต้องควบคู่กับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมในพื้นที่ให้คงอยู่ตลอดไป แต่ชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น ยังต้องการให้ผู้ที่เชี่ยวชาญมาแนะนำ ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการและการตลาดการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีรวมเข้าด้วยกันเพื่อประสิทธิภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยว

สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการต่อองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสนในระดับมาก ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (Attractions) เนื่องจากอำเภอเชียงแสนเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ล้านนา มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เนื่องจากการท่องเที่ยวมีทั้งเส้นทางทางบกและทางน้ำที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่ง

จากผลการศึกษาดังกล่าว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของชุมชน นักท่องเที่ยวและภาคีที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 3 รูปแบบตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเภทประวัติศาสตร์
2. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเภทชนเผ่า
3. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเภทสืบสานวัฒนธรรม

ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละประเภทรูปแบบนั้นควร ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนการให้ชุมชนเจ้าของพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกภาคส่วน และการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถของ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีการกำกับ ความคุม ดูแล คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว พร้อมกันนี้ควรส่งเสริมการบริการและ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเข้ากับวิถีชีวิตชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีการบูรณาการวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศ

ทั้งนี้ในการบริหารจัดการตลอดจนการดำเนินการจะต้องเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกภาคส่วน คือ นักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และนักวิชาการในพื้นที่ รวมทั้งสื่อต่างๆที่สามารถช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน ให้เป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ